

properly observes that there is hardly anything more frustrating than an unspecified use of the term 'style'; if everything is called 'style', as is more than once the case in schools claiming autonomy for the literary work, then this term is deprived of every differentiating function.

Literatuurwetenschap is, as far as I can see, the first publication in its field in which the whole gamut of problems concerning the literary work has been investigated from a really scientific, i.e. chiefly linguistic point of view. Thank to his consistent approach and advanced formalizing engagement the author has been able to dwell upon interesting details that are generally omitted in works of literary theory, such as the problems of paraphrase and translation. This publication will not only be received as a valuable contribution to present literary theory; literary scholars will also find an excellent practical guide in it. Every paragraph is followed by bibliographical notes and critical comment, whereas at the end of the book there is a full list of recent publications concerning their discipline.

It was the author's primary concern to write an introductory study in which the "fundamentals of a theory of the literary work" (as the subtitle says) would be stated in a systematic way, so that it could serve as a guide for scholars and even students who are interested in a manual dealing with this complex matter in their own language. It should be admitted that Mr. Maatje has far outranked his own modest intention. *Literatuurwetenschap* is a real standard work in its own field. And therefore we are glad to know that a number of translations in the main European languages will bring it into the scope of a wider public of young scholars.

Raymond van den Broeck, Antwerpen

Gerhard Seidel, DIE FUNKTIONS-UND GEGENSTANDSBEDINGTHEIT DER EDITION. Berlin, Akademie-Verlag, 1970, ss. 293.

Książka, którą zaprezentował G. Seidel, jest niezbyt częstym zjawiskiem w dziedzinie

edytorstwa naukowego, które może z jednej strony poszczycić się wspaniałymi osiągnięciami praktycznymi w różnych krajach Europy, z drugiej zaś nie dysponuje odpowiednio rozbudowaną literaturą teoretyczną. Gdyby pokusić się o bardzo roboczą systematykę prac (opracowań, wypowiedzi, komentarzy) dotyczących edytorstwa, moglibyśmy wskazać na trzy ich kategorie: wypowiedzi systematyzujące metody edytorstwa naukowego, podane w związku z dokonaną poważniejszą edycją dzieł (lub dzieła) jakiegoś pisarza, instrukcje i porządkujące dyrektywy dla praktyki edytorskiej, wreszcie opracowania teoretyczne, uogólniające praktykę edytorską oraz zmierzające do wykrycia optymalnych modeli konstrukcji edytorskich.

W ostatnim okresie doszedł zrab czwarty, ściśle tekstologiczny, o bardzo poważnych tradycjach badawczych, o dużych perspektywach również i pragmatycznych, mający poważny wpływ na edytorstwo naukowe (m. in. zagadnienia związane z ustaleniem autorstwa).

Jaką pozycję zajmuje w kręgu tak usystematyzowanych prac książka G. Seidla? Odpowiedź z konieczności nie będzie jednoznaczna, ponieważ mamy tu do czynienia z opracowaniem bardzo szczególnego typu. Z jednej strony książka ta traktuje o różnorodnych kategoriach edycji jako całości w stosunku do dzieła lub zbioru utworów istniejących materialnie również poza daną edycją (np. rękopisy, odpisy, inne wydania samoistne lub niesamoistne o bardzo różnym stosunku do tego, co wyszło spod ręki autora), z drugiej zaś bierze pod uwagę najróżnorodniejsze uwarunkowania wpływające na powstawanie dzieła i powodujące, że bardzo często, aczkolwiek mówimy o „utworze”, w gruncie rzeczy kontaktujemy się z całym, niejednokrotnie nader złożonym procesem działań i stosunków niejako „produkujących” po drodze całe serie utworów. Przy tym zaś, co godne uwagi, autor nigdy nie traci z oczu samego tekstu, tzn. jednoznacznie przez edytora i edycję określonego układu semantycznego, na którego substancję i egzystencję wpływają skomplikowane czynniki natury autorskiej i pozautorskiej. Z tego też powodu edycja staje

się aktem zarówno rekonstrukcji, jak i organizacji dzieła.

Biorąc to pod uwagę zakwalifikujemy książkę Seidla naturalnie do grupy prac teoretycznych uogólniających, z pewnym nachyleniem również do grupy drugiej, zważywszy ogromny materiał faktograficzny z tej dziedziny przywiedziony przez autora. Ale i z grupy pierwszej ma ta praca bardzo wiele, ponieważ przytacza — z rzeczową dyskusją — wiele doświadczeń i propozycji dotychczasowych edytorów. Wypadnie tu podkreślić, że autor pracy przeprowadza swe wszechstronne rozważania „an poetischen Werken Bertolt Brechts”. Z tego właśnie powodu ów materiał przykładowo-dowodowy koncentruje się wokół zespołów edycyjnych dotyczących utworów poetyckich Brechta.

Szczególnie interesujące i cenne są dokładnie przeanalizowane przez autora funkcjonalne uwarunkowania edycji. Ujmuje je Seidel w kilka podstawowych kategorii: uwarunkowania natury społecznej (m. in. zasięg odbiorczy danej edycji), uwarunkowania autorskie (wszelkie elementy z tej strony wpływające na kształtowanie się utworu oraz składniki towarzyszące utworowi i procesom twórczym, łącznie z różnorodną dokumentacją tego procesu), wreszcie uwarunkowania tkwiące w samym utworze i w zespołach utworów (ewolucje strukturalne i techniczno-formalne).

Kolejna część pracy poświęcona jest różnorodnym rodzajom edycji będącym niejako „sygnałowym” następstwem wymienionych uwarunkowań, od samego układu tekstu w stosunku do poprzedzających go przesłanek po pełne wyposażenie towarzyszące, zależnie od przedmiotowego charakteru danego utworu.

Praca G. Seidla ma wielorakie znaczenie, albowiem nie tylko wprowadza zróżnicowany porządek w dziedzinę historycznie i filologicznie (ale i filozoficznie, czy też metodologicznie) bardzo skomplikowaną, zwłaszcza gdy się weźmie pod uwagę twórczość o dużym społecznym zaangażowaniu, ale też uwzględnia z dużą skutecznością badawczą i poznawczą bardzo bogaty kontekst towarzyszący. Dzięki temu konstatacje oraz propozycje autora wykraczają daleko poza teorię i praktykę związaną z edytorstwem poezji Brechta.

Książka G. Seidla jest dobrym punktem wyjścia do szczegółowych rozważań nad zagadnieniami, które można by nazwać socjologią tekstu. Jednakże w naszym wypadku interesuje nas inna sprawa, mianowicie jakie aspekty genologiczne przysługują tej pracy. Są to naturalnie wnioski w pewnym sensie pochodne, w każdym jednak razie dość chyba istotne. Chodzi o to, że właśnie wymienione okoliczności towarzyszące powstawaniu i kształtowaniu utworu literackiego, tak ważne dla późniejszych rygorów edytorskich, mają dość poważny wpływ na gatunkowe ukształtowanie utworu. Jak wiadomo, pojęcie gatunku literackiego oraz świadomość gatunku literackiego ulegają ewolucji w następstwie zmian zachodzących w funkcjach suponowanych i przypisywanych utworom literackim, wyposażanych w następstwie tego w różnorodne elementy strukturalne i formalne. Przykłady tego zjawiska znaleźć można w pracy G. Seidla, aczkolwiek autor tylko pośrednio informuje o tym zjawisku, poprzez aparaturę pojęciową edytorstwa. Tradycja poetycka, substancja językowa, założenia ideowe i filozoficzne, zamierzony sposób przekazu oraz literacki kontekst przekazu — wszystko to sprawia, że w procesie edytorskim nastąpiła ewolucja struktury gatunkowej. Ewolucję tę można odczytywać z aparatu edytorskiego, naturalnie o ile aparat ten w należyty sposób uwzględni powstanie utworu (co autor pracy postuluje). Przykładem owej ewolucji genologicznej, pisarskiego dążenia do świadomej strukturalizacji gatunkowej, może być utwór Brechta *Kinderhymne* (s. 198 i n.).

Z tych właśnie powodów praca G. Seidla *Die Funktions- und Gegenstandsbedingtheit der Edition* może być interesująca również dla teoretyka literatury.

Jan Trzynadłowski, Wrocław

LITERATURA I METODOLOGIA. KONFERENCJE TEORETYCZNO LITERACKIE W SPALE I USTRONI (LITTÉRATURE ET MÉTHODOLOGIE. CONFÉRENCES CONSACRÉES À LA THÉORIE DE LA LITTÉRATURE À SPAŁA ET À USTRONIE). Red. J. Trzynadłowski. Wrocław—Warszawa—